

MATEI GALL – 94 -

Matei Gall se pregătește să ne ofere o carte nouă, care se anunță a fi fascinantă și altfel decât cele trei volume anterioare apărute până acum (*Eclipsa*, Editura Du Style, 1997; *Tainica măreție a speranței*, Editura Hasefer, 2007; *Vrăbiile*, Editura Paideia, 2009). Altfel pentru că înțeleg din titlu, va cuprinde un deosebit de interesant studiu de filozofie a religiilor – navigând pe tărâmul fascinant al întâlnirii acestora întru afirmarea unicității Domnului. Am folosit și repetat cu bună știință cuvântul „fascinant”, pentru că Matei Gall se situează prin personalitate, biografie și operă fără exagerare în acest

univers spiritual de viață.

Noul volum se va intitula „În căutarea Domnului”.

Studiu istorico-filozofic despre religiile monoteiste, practicate în spațiul transilvan, cu precădere în secolul XVI și cu referiri istorico-teologice ample privitoare la secuii evrei.

Am să formulez această evocare ca pe un mozaic, reproducând aici formulări și idei ale autorului, ale editorilor, analiștilor aplecați asupra producției sale, mai pertinente decât ar putea fi aprecierile mele, ca cititorul acestor rânduri să poată aprecia la valoare reală (superlativă) o viață și o operă.

*

Născut la Deva – în județul Hunedoara – la data de 8 ianuarie 1920, într-o familie de comercianți înstăriți. Familia avea cinci copii, Matei fiind singurul băiat lângă cele patru surori, trei din prima căsătorie a tatălui.

A urmat școala primară, ca și primele patru clase de liceu, în orașul natal. A urmat un an la liceul comercial din Hațeg, apoi trei clase la liceul comercial din Timișoara. După terminarea liceului a devenit muncitor practicant la „Fabrica de Textile Lugojană”, în perioada toamnă 1938 - vară 1940. Aici a contactat organizația ilegală a Partidului Comunist Român, cu care a colaborat. După încercarea de a organiza o grevă, la fabrica unde lucra, a fost concediat.

Reîntors la Deva în perioada Dictatului de la Viena, a activat împotriva cedării Ardealului de Nord către Ungaria. Ca urmare a contactelor din acea perioadă, a fost arestat la sfârșitul anului 1940, apoi, în primăvara lui 1941, a fost condamnat de Tribunalul Militar din Timișoara la trei ani închisoare și 10.000 lei amendă. Transferat la închisoarea de la Caransebeș, a întâlnit o parte importantă dintre conducătorii partidului comunist ilegal.

În septembrie 1942, a fost deportat în Transnistria, în lagărul Vapniarca. Datorită constituției sale rezistente, n-a fost atins de paralizia provocată de mazărea furajeră otrăvitoare, folosită în alimentația deținuților.

În toamna anului 1943 a fost transferat la închisoarea de la Râbnița, unde, în noaptea de 18/19 martie 1944, a avut loc masacrul căruia i-a supraviețuit – printr-un miracol – împreună cu alți doi oameni. A plecat din țară în 1969.

Ca publicist, a scris numeroase articole – în special de ordin autobiografic, atât pentru presa cotidiană cât și pentru revistele „Lumea” și „Flacăra”. În 1956 a publicat un volum despre cele trăite la Râbnița, cu titlul Masacrul, care a fost tradus și în germană, maghiară și ucrainiană...

Autorul scrie în limba română.

Trăiește de aproape 40 de ani în Germania.

De ce viața și opera lui Matei Gall sunt importante – pune întrebarea retoric, în „Cuvânt înainte” la volumul „Vrăbiile” (Editura Paideia, 2009), profesor universitar doctor în filozofie (Universitatea din București) domnul Vasile Morar, bun cunoscător și analist de o profundă și sensibilă aplecare asupra operei lui Matei Gall, la ale cărui aprecieri ne vom întoarce pe parcursul acestei însemnări.

„De ce viața și opera lui Matei Gall sunt importante? În primul rând pentru că în ambele se depune mărturie zguduitoare pentru o situație limită a condiției umane, Shoah-ul, Holocaustul. Dar, nu numai atât; el explicit, încearcă, cum singur spune în *Eclipsa*, să depună „mărturie sinceră” și despre ce a fost visul comunist și cum s-a degradat și pervertit acesta. Cu trecerea timpului asemenea oameni au devenit atât de rari încât nu se poate să nu te întrebi: ce se va întâmpla când toate judecățile despre *Catastrofă* se vor întemeia doar pe documente inerte și nu pe *monumente omenești* vii, impregnate de memorie.

Ce se petrece cu adevărul istoric dacă nu se acceptă că-n timpuri catastrofice unii oameni, nu mulți, s-au dedicat unor forme de crez politic moral întemeiate, total opuse celor profesate cinic și criminal de naziști? Unii dintre aceștia, precum tânărul și maturul Matei Gall, au avut parte să înțeleagă trăind și pătimind atât faptele generic numite Shoah cât și cele atât de palid desemnate de simpla expresie „crimele stalinismului”; el, nu și-a dorit, cu tot dinadinsul, totodată, nici să-l înțeleagă pe Elie Wiesel cel din *Night* și nici pe Arthur Koestler cel din *Darkness et Noon* și, cu toate acestea, în propria-i viață a ajuns să știe, ca puțini alții, în detaliile lor monstruoase cele două paradigme ale terorii, experimentate, fără preaviz, în cel mai sângeros secol din istoria umanității.” (V.M.)

Din respect pentru cronologia, dar și pentru filonul epatant din biografia lui Matei Gall am să revin la volumul „Masacrul” dedicat episodului Râbnița.

După o detenție politică la închisoarea din Caransebeș în 1942, Matei Gall este deportat în Transnistria, în lagărul Vapniarca și, de aici, la închisoarea din Râbnița. În martie 1944 o echipă a cavaleriei calmăce, folosită ca detașament de exterminare de către nemți, a împușcat toți deținuții de la Râbnița și apoi, ca să șteargă urmele masacrului, a incendiat clădirea închisorii. Ajuns viu sub mormanul de cadavre, puternic și mai ales hotărât să supraviețuiască, împreună cu un alt deținut rămas în viață, Matei Gall se salvează.

„A fost o minune că am scăpat. Prima mea experiență profundă, tragică, în viață, a fost noaptea masacrului.

Trebuie să spun că după zeci de ani de zile de reflectare, am trecut peste acest moment al morții imediate fantastic de liniștit. Abia împlinisem 24 de ani, eram plin de dorință de viață, îmi doream să ajung cineva. În toată perioada de

fugă din fața morții, au urmat scene îngrozitoare. Ajuns la Huși, cu ajutorul unor ofițeri români, am fost cazat de comunitatea evreiască la o familie. Când am încercat să citesc, nu am mai putut. La fiecare rând apărea scena masacrului. Și asta a durat ani de zile. Este o carte a memorării, în care viața și moartea schimbă rolurile, iar tu încerci din răspuț să-ți regăsești forța de a continua.” (Matei Gall, *Masacrul*)

...Și Matei Gall a găsit această forță, în ciuda avatarurilor unui destin în care crezul, dăruirea și fidelitatea față de un ideal asumat deși sunt constante dar din păcate și se pot reproșa ca însuși supraviețuirea.

„Nu doresc altceva decât să povestesc, la perfectul compus și, uneori, la perfectul simplu, soarta mea și a unor oameni pe care i-am întâlnit în cursul vieții mele. Să povestesc despre multe lucruri simple, despre cum am trăit, dar și despre unele din pasiunile care au dat sens și gust vieții mele... să povestesc cum tânăr fiind, m-am pregătit să mor și cum, apoi m-am împăcat cu viața... Nu intenționez... să fac pe moralistul... Nu vreau să dau lecții nimănui, încerc doar, cu ajutorul amintirilor, să trag anumite învățăminte...” „*Lucrurile simple*” se dovedesc a fi pline de complicații, de pericole greu surmontabile. Este ceva simplu să fii închis „ca deținut politic periculos” la douăzeci de ani și să treci pe lângă moarte la douăzeci și patru? Este simplu să crezi în bunătatea omenească când vezi în jur – zi și noapte, săptămâni, luni și ani, ce parcă nu se mai sfârșesc – numai ură și pedepsire, numai înjosire și cruzime? Este simplu să accepți că vechii tovarăși de idealuri recurg la crimă pentru motive ignobile, aidoma vechilor opresori. Este simplu să suporti viermele suspiciunii de la oameni care n-au niciun resort moral pentru a-și învinge invidiile mărunte?” (Matei Gall, *Eclipsa*, Editura Du Style, 1997)

Hazardul care a vrut ca Matei Gall să scape cu viață, acoperit de un morman de cadavre la închisoarea din Râbnita a fost destul de scump plătit mai apoi, datorită atmosferei de oribilă neîncredere și suspiciune instaurat de dogmatismul stângist care se lupta acerb cu spectrul unei posibile trădări a supraviețuitorilor din lagăre și închisori.

Matei Gall stăpânește perfect limba română, cele două volume (*Eclipsa* și *Vrăbiile*) sunt o dovadă elocventă, ca și numeroasele articole publicate în perioada cât a lucrat la Agerpres, și după. Dar... în anul 2007 Matei Gall, ne surprinde cu publicarea unui roman documentar de mare extindere, în limba maghiară, (*A Remény rejtett Szépségeiről / Tainica măreție a speranței* (trad. Veronica Bărlădeanu) mânăuită, practică cu aceeași acuratețe și acribie literară.

Solicitată să traduc cartea, nu am stat pe gânduri, îmboldită și de interesul de a publica al Editurii Hasefer. Jurnalul cuprinzând și pagini scrise în limba franceză de către autorul jurnalului pe al cărei canava a creat Matei Gall romanul său document, l-am solicitat pe Alexandru Sârbu, traducător de literatură franceză, să contribuie cu priceperea sa.

Apariția volumului deși puțin, sau aproape deloc publicat, a obținut totuși exprimarea părerii criticii literare, păreri pe care, în parte, le inserez aici.

*

Gina Sebastian Alcalay; despre volumul “Tainica măreție a speranței” de Matei Gall - articol publicat în Revista „Minimum” , aprilie 2008

“Matei Gall, fostul meu coleg de redacție de pe vremuri la Agerpres, este autorul

unei prime cărți remarcabile, "Eclipsa" -îmbinare între jurnal sau mai degrabă autobiografie, și operă de documentarist, înglobând în aria sa tragediile celor două mari flagele ale timpului nostru, Holocaustul împotriva evreilor și teroarea comunistă îndreptată împotriva tuturor, inclusiv a propriilor aderenți.

Aproximativ aceeași structură este menținută și în romanul-anchetă cu titlul de mai sus, numai că filele de jurnal și autobiografie aparțin celui mai bun prieten din adolescență al autorului, un tânăr sionist mort ca un erou în războiul de independență al Israelului; în timp ce epoca descrisă din unghiul de vedere al evreilor români este cea care, începută în anii celui de al doilea război mondial și trecută prin nesfârșite băi de sânge și suferință indicibile ale Holocaustului, se încheie, după noi confruntări în jocul cu moartea - de astă dată dintre evrei și arabi, ca urmare a creerii Statului Israel.

Fred, prietenul autorului, era un tânăr inteligent și destul de cultivat pentru vârsta lui, dar șovăelnic din fire și oscilant în privința țelurilor lui de viitor. El emigrează mai întâi în Palestina, nu pare a găsi aici ceea ce sperase, se înscrie în Legiunea Străină pentru a scăpa de arestarea cu care se "căptușise" din cauza trecerii frauduloase a frontierei spre Franța, se călește în greutățile unei experiențe militare care nu duce nicăieri, până când, odată eliberat, se regăsește în țara strămoșilor în momente cruciale pentru aceasta. Este spre sfârșitul războiului mondial, când fumul gros al crematoriilor ajungeau până la Palestina mandatară, locuită de cca. 600.000 evrei, când, pe de altă parte, provocările și confruntările violente dintre evrei și arabi, erau din ce în ce mai dese, iar ideea statului Israel independent plutea în aer, în paralel cu negocierile Agenției Evreiești cu guvernul britanic și activitățile febrile ale unor organizații evreiești nou create. Despre toate acestea, cartea ne vorbește cu ochii minții și sufletului lui Fred, dar, cum spuneam, nu numai. Deși se cam săturase de militarie și râvnea la o carieră fie științifică, fie literară în țara visurilor lui de acasă, tânărul se lasă convins de un camarad sionist asupra necesității absolute de a participa cu puterile și experiența sa militară la războiul dintre arabi și evrei, înainte de orice acțiune comună pentru crearea statului evreu, la înfrângerea definitivă al nazismului, în lipsa căreia soarta evreimii din toată lumea ar fi pecetluită.

Fred se înscrie în Brigada evreiască, creată de britanici spre sfârșitul anului 1944, ia parte activă la lupte, resimte, în zigzagul evenimentelor care-i poartă pe membrii brigăzii - ca parte componentă a armatei a cincea britanică - prin diferite zone ocupate din Italia și Germania, entuziasmul și sentimentul de triumf (amestecat la unii cu dorința de răzbunare) pentru înfrângerea naziștilor, care provocaseră poporului evreu atâtea suferințe; descoperă uluiala arogantă a nemților că undeva în Italia fuseseră nevoiți să se predea reprezentanților celor mai disprețuite și maltratate victime ale lor; evreii, care cereau acum socoteală cu arma în mână pentru nedreptățile suferite, pentru genocid. Fred consideră, ca și camarazii săi, că "soarta Palestinei se va decide pe câmpul de bătălie" și tot acolo " se vor legitima nădejtile legate de statul independent evreu".

Brigada a fost caracterizată de comandantul său, generalul Benjamin, drept "prima unitate de luptă evreiască legală de la înfrângerea Iudeii de către armatele romane". Sfidând moartea, ea s-a bătut cu vitejie, căpătând o notorietate internațională.

Aflăm, de asemenea, din paginile cărții, informații deosebit de interesante despre celelalte misiuni importante pe care și le-a asumat cu

devoțiune brigada ; îmbunătățirea situației locale a supraviețuitorilor Holocaustului întâlniți în cale, colaborarea cu organizațiile evreiești din viitorul stat Israel; anume create pentru salvarea coreligionarilor ("Nakam" și "Briha") și facilitarea emigrărilor clandestine în Palestina mandatară; răspândirea în lume a știrilor despre ororile din lagărele de concentrare vizitate (ca de pildă Mauthausen, unde fuseseră detinuți 200.000 de evrei, dar și multe altele mai puțin cunoscute) ; și, misiune nu mai puțin importantă, culegerea de informații despre cei mai cruzi criminali de război, nemții (în vederea prinderii lor), în condiții în care luau amploare acțiunile lor subterane de deghizare, punerea la adăpost și refugiere cu complicitatea diferitelor instituții și organizații locale, inclusiv biserica catolică.

Partea finală a cărții descrie atmosfera încordată din Eretz Israel, vărsările de sânge și atacurile la care au fost supuși evreii din partea arabilor, superiori ca număr, dar mai ales luptele organizațiilor evreiești, în primul rând al Haganalei, în plan militar și diplomatic, până la declararea Statului, urmată de războiul de independență. În acest război a căzut Fred, prietenul lui Matei Gall, dând dovadă de un curaj excepțional.

Este meritul autorului că, mergând pe urmele lui Fred, ale năzuințelor și faptelor sale, a reușit să desfășoare în fața cititorului, cu o impresionantă știință a folosirii amănuntelor inedite, istorice și umane (bazate, cred, pe o vastă muncă de documentare și cercetare a arhivelor integrând însemnările tânărului combatant evreu) , o lucrare pe cât de captivantă, pe atât de instructivă despre partea cea mai însângerată a luptei dintre bine și rău a secolului XX și despre existența prea puțin cunoscută a Brigăzii evreiești din cadrul armatei britanice, brigadă pentru al cărui aport a adresat mulțumiri însuși generalul Eisenhower, comandant suprem al trupelor britanice în timpul celui de al doilea război mondial"

*

Edgar REICHMANN, romancier, publicist, colaborator permanent al Ziarului „Le Monde” (Paris)

Viața și destinul lui Alfred Pollak

(articol publicat în Revista „Cultura” nr.26 din 3 iulie 2008)

Una dintre cele mai statornice și înrădăcinate prejudecăți antisemite îi atribuie evreului figura unui profitor temător chiar și de umbra lui. Acest poncif, moștenit de generații, se exprimă prin sintagma imbecilă „la câștig înainte, la război înapoi”. De la celebrul colonel Brociner evidențiat la Grivița (războiul de neatârnamare) și nemuritoarea nuvelă a lui Rebreanu, „Ițic Ștrul, dezertor”, nenumărați au fost scriitorii și cărturarii care au infirmat această legendă fără temei. Iată că și astăzi scriitorul Matei Gall și eroul său, Alfred Pollak (Fred pentru amici), destructurează cu talent și cu mânie acest clișeu (care, uneori, mai durează și în vremea noastră) al evreului incapabil să reziste adversităților. În cartea d-lui Gall, naratorul urmărește itinerarul inițiativ al lui Fred, bănățean născut în 1919, odraslă a unei familii „mic burgheze”, până la dispariția acestuia pe un câmp de bătălie din Orientul Mijlociu. Mărturie istorică sau roman de ficțiune ?

La sfârșitul anului 1947, Națiunile Unite adoptă rezoluția 181, care prevede crearea unui stat evreiesc, alături de unul arab pe teritoriul Palestinei, supus pe vremea aceea, unui mandat britanic încă de la Primul Război Mondial. Odată cu retragerea autorităților engleze impuse de ONU, autoritățile care împiedicau intrarea supraviețuitorilor evrei din Europa, cinci state arabe, Egipt, Irak, Libia, Siria și Transiordania, se năpustesc asupra noului stat evreiesc. Doar 30.000 de soldați și 4000 de voluntari veniți din Europa și Statele Unite se împotrivesc agresorilor, care vor fi respinși după opt luni, cu toată superioritatea lor numerică. Astfel, statul Israel își afirmă legitimitatea, dincolo de cea conferită de Națiunile Unite, chiar pe câmpurile de luptă ale primului război dintre arabi și evrei (1948-1949). Acesta este fundamentul destinului și al existenței lui Alfred Pollak.

Ceea ce depășește valoarea istorică și documentară a biografiei consacrate de Matei Gall celui mai bun prieten al său, Fred Pollak, rămâne fără îndoială, inteligența construcției unui text fluid, inspirat, tradus cu măiestrie de Veronica Bârlădeanu și Alexandru Sârbu, dar și analiza psihologică a unui personaj complex în căutarea unei identități, la început incerte, dar până la urmă, afirmate la modul tragic. Astfel aflăm cu sufletul la gură itinerariul acestui evreu român de limbă maghiară, plecat de la poalele Carpaților până în Galilea, unde o brigadă israeliană abia formată, se opune armatelor siriene pornite să lichideze tânăra așezare a supraviețuitorilor din Europa ocupată de nașiți.

Evreu ? Român ? Ungur ? Acestea sunt întrebările ce îl torturează pe Fred, care își părăsește țara de baștină în preajma celui de-Al Doilea Război Mondial. Ele continuă să-l frământă în Palestina sub mandat britanic, apoi în Legiunea Străină franceză care va deveni patria lui provizorie, apoi sub soarele de plumb al Saharei, unde descoperă (Legiunea Străină) sentimentul de solidaritate care îl leagă de camarazii săi, de "drojdia omenirii", așa cum o numea Arthur Koestler la începutul anilor '40, pe refugiații din Spania franchistă, ruși albi anticomuniști, austrieci, nemți, italieni izgoniți de felurite dictaturi, în sfârșit, fel de fel de marginali europeni și americani care preferă sălbăticia continentului negru atrocităților care au loc în lumea zisă "civilizată". Alfred Pollak părăsește Legiunea Străină. Războiul se apropie de sfârșit, o brigadă evreiască este formată în sânul forțelor aliate (armata a cinea britanică) cu misiunea de a participa la izgonirea armatei germane și italiene din Africa de Nord și, mai apoi, de a contribui la eliberarea Europei. Alfred Pollak se alătură acestei brigăzi, participă la debarcarea în Sicilia, ajunge în nordul Italiei, unde descoperă fărădelegile comise în lagărele de exterminare din Austria, Germania și Polonia datorită supraviețuitorilor masați în alte lagăre, numite de „persoane deplasate” de astă dată. Toți năzuiesc la o nouă viață în hotarele unei, încă improbabile, țări evreiești.

Fred se angajează în lupta pentru eliberarea acestor oropsite „persoane deplasate” și trimiterea lor clandestină în Palestina, încă semi-colonie engleză. Autoritățile britanice se împotrivesc cu ferocitate debarcării refugiaților europeni. Odată cu proclamarea statului evreiesc, războiul continuă cu statele arabe. În aceste circumstanțe, Alfred Pollak, devenit comandant în armata israeliană, moare pe frontul sirian legitimându-și astfel calitatea de cetățean al unei țări a evreilor, țară în curs de recunoaștere, dar legitimă. Articulat în jurul jurnalului redactat de Fred și ale comentariilor acestor însemnări de către Matei Gall, itinerariul inițiativ rămâne exemplar pentru întâlnirea între individ și destinul

său, întâlnire care participă la afirmarea identității regăsite după două mii de ani.

*

Matei GALL ; „TAINICA MĂREȚIE A SPERANȚEI”

De CALISTRAT COSTIN, articol publicat în Revista „ Plumb ” - Bacău.

O carte tulburătoare, impresionantă, talmăcită din limba maghiară de o eminentă traducătoare -Veronica Bârlădeanu (în colaborare cu Alexandru Sârbu), carte recomandată de autor drept un „roman documentar”, mărturie, martor în marele proces al umanității pentru condamnarea (sau...iertarea) erorilor unui trecut monstruos (sau...omenesc?) când au sfârșit-o în lagărele morții milioane de oameni pentru vina de a se fi născut evrei și nu nemți !. Tema e veche și am sentimentul că-și menține trista actualitate și durerosul interes cât va mai fi viață pe pământ. Dar scrierea lui Matei Gall este mai mult decât atât ! TAINICA MĂREȚIE A SPERANȚEI este și biografia unui tânăr (Pollak Alfred, 1919-1948), personaj real, originar din Mediaș, România, care, înfruntând vicisitudinile istoriei, a pus umărul la întemeierea „proaspătului stat israelian” după cea de a doua conflagrație mondială, și care „a murit eroic în luptă”. Autorul „romanului documentar” își orânduiește (parțial) drama epică pe răsfoirea postumă a jurnalului celui care i-a fost prieten drag. Asistăm astfel, la peregrinarea, pribegia eroului prin bazinul Mediteranei (Franța, Algeria, Israel) - cale aspră a unei dure inițieri - în anii turbatei deslănțuirii a fiarei fasciste. Adolescentul și apoi tânărul Fred, în notațiile sale jurnaliere (din păcate nu prea multe, lasă să se înțeleagă autorul), caută să pătrundă sensurile confuze ale celor ce se întâmplă cu lumea în care i-a fost dat să existe (și să moară înfiorător de tânăr !). Matei Gall duce mai departe gândurile celui care a fost Alfred Pollak, și creează pagini memorabile de istorie trăită, lăsând mesaje de o senzațională actualitate !. Un text plin de înțelesuri, de idealuri, o veritabilă carte de învățătură pentru toți cei care au citit istoria din false tratate ! Lectura pagină de pagină, iar nu “pe sărite”, pagini de un “omenesc” pretutindeni sfâșietor ! „Ce bine ar fi să mă aflu printre oameni, să stăm de vorbă și să mi se arate căldură sufletească și dragălașenie”, iată ce-și dorea (cât de puțin, Doamne!) tânărul de douăzeci de ani rătăcit undeva departe de sfintele pământuri ale strămoșilor săi, înregimentat fiind în „legiunea străină” spre a patrula prin nordul Africii, în timp ce fiarele „rasei superioare” (și nu doar ele....) sfârtecau Europa, visând la „ soluția finală” ! Voi mai spune doar -spre a nu răpi cititorului bucuria lecturii- că eroul cărții, după ce a traversat oarecum de la distanță infernul european al măcelului mondial, și-a asumat amarnicul purgatoriu al (re)întemeierii statului Israel cu Ierusalimul nostru celest ! A luptat până la capăt, cred că fericit ar fi fost și el părtaș la înfăptuirea visului de milenii al neamului său rătăcitor prin hazard pe pământul oamenilor (și ...neoamenilor !). Meritul (și talentul !) lui Matei Gall de a fi distilat un document uman în materie epică este în afara de orice îndoială.

Lectura este cu adevărat tulburătoare, trebuie să o repetăm ! TAINICA MĂREȚIE A SPERANȚEI este și o carte plină de poezie, un poem înălțător despre viață și moarte, despre destinul unui popor orgolios, demn, iubitor de pace, împovărat de un noian de lucruri sfinte, cum se cade a fi toate popoarele, aici, acum, oriunde în univers și întotdeauna.

Am scris aceste rânduri acum, când Matei Gall va împlini în curând 94 de ani și când o prestigioasă editură din Iași ne va dăruia volumul la care autorul lucrează cu sârg.

VERONICA BÂRLĂDEANU